

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

14963

1890

·348·
4-21

LB 2001

010

Կ Ա Ն Ո Ն

ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԵԱՆ

ՎԻՃԱԿԱՍՑ ԵՒ ՎԱՆՈՐԷԻՑ

Կ. ՊՕԼԻՍ

ՏՊԱԴՐՈՒԹԻՒՆ Մ. ՍԱՐԸԵԱՆ

1890

348
5-21

348

4-21

26

Հ Ա Ն Ո Ն
Բ Ա Ր Ե Կ Ա Ր Գ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն

Վ Ի Ճ Ա Կ Ա Ց Ե Ի Վ Ա Ն Օ Ր Է Ի Ց

(2671.7.
39)

Կ Ա Ն Ո Ն
Բ Ա Ր Ե Կ Ա Ր Գ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն
Վ Ի Ճ Ա Կ Ա Ց Ե Ի Վ Ա Ն Օ Ր Է Ի Ց

14

ԿԱՆՈՆԱԳՐԻՍ

ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ ՆՊԱՏԱԿԸ

Սահմանադրութիւնը չորրորդ գլխոյն մէջ քանի մը յօդուածներով ծրագրած է այն ընդհանրական սկզբունքներն՝ որոց համեմատ թեմական առաջնորդք եւ վանականք իրենց սահմանադրական պարտքերը պիտի կատարեն, սակայն այսօրիկ բաւական չեն տնօրինելու այն ամեն կանոնական հարկաւոր մանրամասնութիւններ՝ որովք կրնան կառավարուիլ առաջնորդարանք եւ մենաստանք :

Հարկ անհրաժեշտ էր ունենալ ԿԱՆՈՆԱԳՐԻ մը, որոյ յօդուածներն Սահմանադրութեան սկզբունքներն լիապէս բովանդակելէ զատ՝ պարունակէին նաեւ մեր ազգային եւ եկեղեցական բոլոր աւանդութիւններն եւ սովորութիւններն, որպէս զի թեմերը հաստատապէս բարեկարգուէին, Պատրիարքարանս ալ օրը օրին տնօրինութիւններ մտածելու եւ գործադրելու դժուարութիւններէն միանգամ ընդ միշտ ազատուէր :

Արդարեւ քանիցս վարչական հրահանգներ դուրս ելած են Պատրիարքարանէ, սակայն ասոնք աւելի ընտրութեան եւ համարապարտութեան կերպը բացատրող խրատներ են՝ քան թեմական բարեկարգութեան համար կարեւոր եղած կարգի եւ կանոնի բոլոր պարագայից օրէնսդրութիւն : Ասոնցմէ աւելի բան մ'ընել պէտք էր՝ որպէս զի Սահմանադրութենէ դուրս մնացած ազգային եկեղեցական սկզբունքներ ամբողջապէս հոգաց-

32578-Ա.հ.

15973-58

ուած ինէին: Այն սկզբունքներ՝ որ ամբողջ չկան Սահմանադրութեան մէջ՝ այլ սակայն ազգին արմատացեալ սովորութեանց եւ աւանդութեանց մէջ միշտ կենդանի են եւ իւրեանց գործադրուիլը կը պահանջեն՝ ասոնք են:

Ա. — Ապակեղրոնացման դրութիւն, սկզբունք մը որ Սահմանադրութենէն յառաջ եւ յետոյ միշտ ունիմք, սկզբունք մը՝ որ կրօնական է, եւ հայկական Եկեղեցւոյ յատուկ հանգամանքը:

Բ. — Որպէս քահանայն մասնաւոր մի թաղի կամ գիւղի եկեղեցւոյն ժողովուրդը կընտրէ, նոյնպէս եպիսկոպոսը մասնաւոր մի թեմի ժողովուրդը կընտրէ:

Գ. — Ժողովուրդն երկու այս պաշտօնեայներէն իւր մէջէն եւ իւր ծանօթ անձանց ամենէն արժանին կընտրէ:

Դ. — Որպէս քահանայն ցկեանս քահանայ է եկեղեցւոյն՝ յորոյ վերայ ձեռնադրեալ է, եպիսկոպոսը ցկեանս եպիսկոպոս է թեմին՝ յորոյ վերայ ձեռնադրեալ է:

Ե. — Եպիսկոպոս ընդհանրական գլուխ է բոլոր եկեղեցականաց՝ որ իւր թեմին մէջ կան՝ թէ ի քաղաքս լինին պաշտօնով թէ ի մենաստանս բնակին կրթութեան եւ ծերութեան համար:

Զ. — Եպիսկոպոսութիւնը վարձատրութեան համար չի տրուիլ՝ այլ ժողովրդեան մը վրայ եւ պէտք ըլլալուն համար կը տրուի:

Է. — Եպիսկոպոսաց արժանիքն հաւասար է: Արժանեաց պատիւ տալու տեսակէտով տեղափոխութիւն ի միոյ վիճակէ յայլ՝ զեղծումն է: Ազգին գերագոյն պէտքըն է՝ որ այս կամ այն մասնաւոր թեմին եպիսկոպոսը կը հրաւիրէ յառաւել մեծ ծառայութիւն:

Ը. — Թեմական եպիսկոպոսներն կրօնաւոր վարդապետներէ կառնուին եւ կը ձեռնադրուին: Սոցա բա-

րոյականն է խուսել միշտ դէպ ի սուրբ առաջնակեցութիւն, ժողովրդեան աննահանջելի փափաքն է նոցա սըրբակեաց եւ գիտնական շնորհքէն եւ Աստուածգիտութենէն լուսաւորուելու համար՝ ի քաղաք հրաւիրել:

Թ. — Վանքերը թեմական ժողովրդեան բարեպաշտութեան եւ ազգային սուրբ յիշատակաց վրայ ունեցած աւանդական սիրոյն մեծ յիշատակարաններն են եւ հոգեւոր վստարանը: Բարեպաշտութիւնն է հիմնած վանքերը, եւ նոյն բարեպաշտութեամբ կը պահպանուին: Վիճակ եւ վանք մէկ ամբողջի մասեր են:

Ճ. — Ոչ առանց եկեղեցւոյ քահանայ, ոչ առանց վանքի արեղայ կամ վարդապետ, ոչ առանց վիճակի եպիսկոպոս՝ եւ առանց թեմի վանք:

ՃԱ. — Թեմական եպիսկոպոսաց ծագումը վանքէ կսկսի, կատարածնին ալ վանքի մէջ է:

Ահաւասիկ ասոնք են մեր ազգային եւ եկեղեցական անխախտելի սկզբունքներն: Օրէնքներն այս սկզբունքներն պահպանուելու համար պէտք է շինուին:

Սահմանադրութեան մէջ առաջնորդը ըստ ամենայնի նմանցուած է Պատրիարքի, (տես Յօդ. 97), սակայն այս նմանութիւնը աւելի ընտրուելու եղանակին կողմանէ է, քան բոլոր հանգամանքներով ՚ի միասին: Առաջնորդին բոլոր հանգամանքը լրանալու համար եպիսկոպոսացման պարագայներնալ պէտք է նկատողութեան առնուին: Պատրիարքին համար Սահմանադրութիւնը կը ցուցնէ՝ թէ յորո՞ց կամ ուստի՞ պիտի ընտրուի (տես Սահմ. Յօդ. 1): Բայց առաջնորդը յորո՞ց պիտի ընտրուի ցոյց տրուած չէ, պէտք է այս պակասը լրանայ:

Թէպէտ եւ Սահմանադրութեան մէջ յօդուած չունինք՝ թէ վանքերը վիճակներէն բաժանեալ են, սակայն զաւառի երեսփոխանական ժողովոյն ընտրական իրաւունքը եւ վանականաց իրենց վանհայրն ընտրելու իրաւունքը մէկ անձի վրայ չմիաբանելուն պէս՝ բաժա-

նումը ինքնին կը հետեւի. միւս կողմանէ Սահմանադրութիւնը կ'ենթադրէ՝ թէ առաջնորդը միանգամայն վանահայր կրնան ըլլալ, վանահարք ալ առաջնորդ կըրնան ըլլալ: Այս յօդուածներուն երկսայրի իմաստը թէ վանքերուն բաժանման վնասակար հետեւանքը յառաջ բերաւ եւ թէ՛ առաջնորդաց եւ վանահարք մէկ կէտի վրայ դէմ առ դէմ գտնուելու եւ հոգեւորական դասախումբը բաժանելու առիթ տուաւ: Ասոր հետեւանքն եղաւ՝ որ վանքերէ դուրս ինկան վանականք, ժողովուրդը վաղեմի բարեպաշտութեամբ շնայեցաւ այլ եւս վանքերուն վրայ, խանդարեցաւ վանքերու տնտեսական, կրօնական եւ կրթական վիճակը, եւ նուազեցաւ ժողովրդեան աստուածապաշտութեան հոգին: Պէտք էր այս անկարգութիւնը բառնալու համար կէտ մը գտնել համաձայնութեան՝ յորում դաւառի երեսփոխանական ժողովոյն եւ վանականներուն ընտրական իրաւունքներն գոհացուին: Ապակեդրոնացման սկզբունքին, որ սահմանադրական է եւ ասկէց յառաջ ազգային ալ է, կատարելագոյնս հաւատարիմ մնալու համար վանքերը թեմական եպիսկոպոսի իրաւասութեան եւ վերատեսչութեան ներքեւ պէտք է լինին. զի ապակեդրոնացումն չէ՛ ամբողջի մը հարկաւոր անանջատելի մասերն իրարմէ բաժանել, այլ քակել է, որ ինչ ամբողջ մը կացուցանող մասեր են՝ պէտք է համօրէն բովանդակին ի միութեան: Ըստ սկզբանց եկեղեցական վարչութեան մէկ թեմի մէջ մէկէ աւելի եպիսկոպոս չկրնար լինիլ, նոյն եւ մի թեմական եպիսկոպոսի իշխանութեան ներքեւ են ամեն դաս կրօնական հաստատութիւնք: Վանքերը կամ վանականները ապակեդրոնացնել հաւասար է թեմի մը եկեղեցին եւ անոնց քահանայները եպիսկոպոսի իշխանութենէն ըմբոստ հանելու: Վանքերը եւ վանականները ժողովրդեան մէջ եւ ժողովրդեան համար են: Առաջնորդութիւն եւ վանահայրութիւն, կամ որ նոյն է վար-

դպետութիւն եւ վանականութիւն իրարմէ բաժանելով է՝ որ առաջնորդ եպիսկոպոսներ տեսակ մը աշխարհական պաշտօնեայներ կը համարեն զիրենք, ժողովուրդն ալ սկսեր է իւր առաջնորդէն աւելի աշխարհական օգուտ սպասել քան հոգեւոր: Մինչդեռ մեր ժողովուրդը ի սկզբանէ անտի սովորած էր իւր եպիսկոպոսը գլուխ տեսնել ինչպէս քահանայից նոյնպէս եւ իւր վանքի կրօնաւորաց, եւ աւելի վանքերը նկատել բուն աթոռ թեմակալ եպիսկոպոսի քան գաւառագլուխ քաղաքը:

Արդի այս կացութեան մէջ եպիսկոպոսներն յաստուածային իրաւանց իրենց վրայ կեդրոնացեալ հոգեւոր մեծ հեղինակութենէ զրկուելով՝ վանքերէ իսկ արտաքսեալ վիճակ մ'ունեցած են, որոց սակայն ծագումն եւ կատարած վանքի մէջ է: Այժմու այս ձեւը եպիսկոպոսութիւնը աշխարհականացնելու կը տանի զմեզ՝ որ սակայն անկարելի է, վտանգաւոր է, եւ այժմէն անսպառ գայթակղութեանց դռներ բացուած ըլլալուն նշաններն են՝ որ թեմերուն մէջ եպիսկոպոսներ չկան, եպիսկոպոսներն իրենց ապրուստին եւ ապագային հոգերով պաշարեալ են, թեմերը ընդարձակելու խորհուրդներ կըլլան, եպիսկոպոսք վիճակէ վիճակ փոխուելու ջանքեր կընեն, վանքերը անիշխանութեան մէջ հետզհետէ կը փրճանան, եպիսկոպոսի իշխանութիւնը կրօնաւոր վարդապետի վրայ տկարացեր է, քահանայից եւ ժողովրդեան վրայ իսկ տկարանալ սկսեր է, եպիսկոպոսք եւ վարդապետք փոխանակ կրօնաւորական եւ վանական կենաց պայմաններու մէջ իրենց մխիթարութիւն փնտրելու՝ ուրիշ արտասովոր կեանքի պայմաններով ապրելու վիճակ մ'առած են, եւն, եւն:

Դառնալ պէտք է նախկին բարեկարգութեան պայմաններուն, ներկայ կանոնադիրն այս նպատակաւ պատրաստուած է:

Թէպէտեւ ասկէց յառաջ թեմական վերակազմութեան ծրագիրը մը յօրինուած է, եւ քանի մը յանձնաժողովներէ եւ խառն ժողովներէ անցած, սակայն կատարեալ գործ մը չէ. չկան մէջը այն ամեն մանրամասնութիւնք որ այս կանոնագրիս մէջ նշանակուած են, Ասկէց գատ, այն ծրագրին մէջ գլխաւոր երկու տըրամադրութիւնք կան՝ որ Սահմանադրութեան կը հակառակին եւ ազգային սովորութեան ալ չեն յարմարիր: Յորոց մէկն է ընտրական իրաւունքը ժողովրդէն առնել կեդրոնին սեպհական ընել, սիւսն ալ թեմական եպիսկոպոսութիւնը դասաւորութեան մը վերածելով ոմանք եպիսկոպոսարան եւ ոմանք արքեպիսկոսարան ընել: Ասոնց երկուքն ալ դժուար է ընդունիլ. թէ ի՞նչպէս բացատրեմ:

Ժողովուրդը ընտրական իրաւունքէ զրկել Սահմանադրութեան բացէ՛ ի բաց հակառակ է. ընդունել տալ անկարելի բան է. վաւերացեալ ազգային օրինազրքի մը տրամադրութիւն եւ ազգային վաղնջուց սովորութիւն միշտ պիտի ներհակի այս նորութեան: Թէպէտեւ թեմերը դասաւորութեան մը բաժնել Եկեղեցւոյ սովորութենէն է, ասոր ոչ ոք կը հակառակի, սակայն անկարելի է այժմու վիճակի մէջ, Որովհետեւ թեմ մը արքեպիսկոպոսարան ըլլալու համար քաղաքական տեղագիրն եւ հաւատացելոց բազմութիւն պէտք է իրարու համաձայնին, տեղ մը անկախ կուսակալութիւն է՝ սակայն հոն ժողովուրդը քիչ է, ուրիշ տեղ մը կախեալ կառավարչութիւն կամ սոսկ տեղապահութիւն է, սակայն ժողովրդեան թիւն ստուար է, ուրեմն խնդիր է՝ թէ ո՞ր հանգամանքին կարեւորութիւն տալով թեմ մը արքեպիսկոպոսարան եւ ուրիշ թեմ մը եպիսկոպոսարան անուանելու եմք, Ուստի Պատրիարքարանն տեղազրական բաժանումն եւ ժողովրդեան ստուար թիւն նկատողութեան առնելով՝ որ տեղ որ երկու պայմաններն միա-

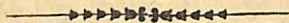
ցած տեսնէ՝ այն թեմերն հետզհետէ արքեպիսկոպոսարան կանուանէ, եւ եպիսկոպոսներն ալ արքեպիսկոպոս տիտղոսով կը ճանչնայ: Ասիկայ Պատրիարքարանի վերապահեալ տնօրինութիւն պէտք է մնայ՝ եւ ոչ թէ այժմէն թեմերուն այսպիսի աստիճան բաշխուելու է:

Նախորդ ծրագրի մէջ վիճակաց շատ մանր բաշխումը ջնջուելով քանի մը թեմեր միացուցուած էին. շատ կարեւոր էր այս միացումը, որովհետեւ թեմեր կան՝ որոց բազմութիւնը 800 տուն բնակիչ ունի, ինչպէս Բարեղ, սա ինչո՞ւ չմիանայ Երզնկայի հետ՝ որոյ բնակչաց թիւը 2000 տուն չանցնիր: Տեղեաց հեռաւորութիւնեցը երեւան բերած են այս ստորաբաժին թեմերն: Ասկէց շատ հին տարիներ յառաջ Պատրիարքարանը մեծ վիճակներուն առաջնորդ եպիսկոպոս կը դնէր. իսկ ցան եւ ցիր մանր թեմերն ալ՝ զորս իւր կոնդակին մէջ փերիքիքի կանուանէր, կը յանձնէր կամ մերձաւոր թեմակալ եպիսկոպոսին առանձին խնամոց եւ կամ իւր կողմանէ կարգեալ մասնաւոր փոխանորդի մը, սա կամ պարզ վարդապետ կը լինէր, կամ հիւրութեամբ իւր մօտն եկած անպաշտօն մի եպիսկոպոս՝ էջմիածնի, Սոյո եւ Աղթամարայ միաբաններէն: Երբեմն փոխանորդով կառավարուող թեմեր կամ հետզհետէ բազմանալով նշանաւոր թեմի ձեւն առին եւ ինքեանք իրենց առաջնորդ ընտրեցին, եւ կամ եթէ ոմանք չբազմացան, այլ վիճակաց օրինակին հետեւելով սկսան սոքա եւս իրենց հովիւն ընտրել, այս կերպով բազմացան թեմերն:

Այսօր բան մը չեմք կրնար ընել, պէտք է այս թեմերն թողուլ իրենց ինքնուրոյնութեան մէջ եւ սպասել ժամանակի՝ յորում ճանապարհաց հարթութեամբ եւ երկաթուղւոյ ծաւալմամբ վիճակներն իրարու մերձենալով փոքրերու միացումը դիւրանայ: Սակայն պատշաճ է՝ որ այս փոքր թեմեր եթէ կարելի է, առանց եպիսկոպոսի պարզապէս Պատրիարքական փոխանորդներով կառավարուին առ այժմ:

Ներկայ կանոնագրիս վրայ աւելի ընդարձակ տեղեկութիւններ կանոնաց բացատրութեան մէջ պիտի տեսնուի, զորս յատուկ ծանօթութիւններով պարզած եմք: Նկատելի է նաեւ այս կանոնագրի մէջ՝ թեմական քահանայից հասութիւն համար նշանակած կարգադրութիւննիս: Եկեղեցականաց ապրուստի խնդիրը կանոնով մը կարգադրելն հարկաւոր է, զի այժմու այս անկանոն վիճակը պատճառ տուած է քահանայութեան հետզհետէ անկման: Մեր ցուցած եղանակը կրնայ բարեփոխուիլ, սակայն կանոն մ'ունենալնիս պէտք է, որպէս զի քահանայք ազատին այժմու աննախանձելի վիճակէն եւ ժողովուրդն ալ գիտնայ՝ թէ քահանայն պատուաւոր կերպիւ ապրեցնելն իւր պարտքն է:

Վերջապէս թեմական բարեկարգութիւնը կանոն մը կը խնդրէ, եթէ մեր տեսութենէն վրիպած դեռ ես՝ յօդուածներ կան՝ որ այս կանոնագրի մէջ մտածուած չեն, Երեսփոխանական ժողովոյ խորին ուշադրութեան կը յանձնեմք եւ կը փափաքիմք որ օր յառաջ քննութիւնն ընէ եւ գործադրութիւնն որոշէ:

Կ Ա Ն Ո Ն ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԵԱՆ

ՎԻՃԱԿԱՑ ԵՒ ՎԱՆՕՐԷԻՑ

Գ Լ Ո Ւ Բ Ե Ա.

ՆԱԽԱԿԱՐԳ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ
ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ԹԵՄԱԿԱՂԻ

.....

ՅՕԴՈՒԱՄ 1. — Երբոր թեմ մը բաց է վախճանմամբ եպիսկոպոսի՝ որ նոյն թեմը կը հովուէր, վիճակին Սառն ժողովն անմիջապէս նոյն թեմի վանուց վարդապետներէն մէկը, իսկ եթէ վանք եւ վարդապետ չկայ, քաղաքին աւագերէց քահանայն առաջնորդական Տեղապահ կը կարգէ եւ Պատրիարքարանի խմաց կուտայ: (1)

ՅՕԴ. 2. — Առ առաւելն երեք ամիս անցնելէ յետոյ առաջնորդական Տեղապահն՝ վիճակային Ընդհանուր ժողովոյ Դիւանն եւ Սառն ժողովն 'ի միասին առնելով՝ կը խնդրէ Պատրիարքարանէն որ Պատրիարքական փոխանորդը որոշուի:

ՅՕԴ. 3. — Պատրիարքարանը երբոր կը նկատէ՝ թէ բաց մնացած թեմին մէջ միաբան վարդապետներ պարունակող վանք կայ, հրաման կուտայ՝ որ գաւառի

Երես֊ոխանական Ժողովն իրենց թեմի միաբան վարդապետներէն արժանին ով որ է՝ նոյնը Պատրիարքական Փոխանորդ որոշեն մեծամասնութեան քուէով եւ հաստատութիւնը խնդրեն, Պատրիարքարանն ալ կը հաստատէ եւ տեղական Կառավարութեան կիմացունէ իւր փոխանորդը: (2)

ՅՕԴ. 4. — Եթէ վիճակին մէջ վանք եւ վանական միաբանութիւն չկայ, կամ, կեցածներն չափազանց ծեր եւ անկարող, կարի յոյժ տգէտ եւ ժողովրդեան գլուխ անցնելու անյարմար են, Պատրիարքարանն ալ կը համոզուի այնպէս ըլլալուն, յայնժամ կեդրոնական Վարչութեան խառն ժողովն ուրիշ վանքերու մէջ գտնուած արժանի վարդապետներէն մէկը կընտրէ եւ իւր կողմանէ կը զրկէ Պատրիարքական Փոխանորդ: (3)

Գ Լ Ո Ւ Մ Բ.

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՅՈՒՄՆ ՊԱՏՐԻԱՐԿԱԿԱՆ ՓՈՒՁՆՈՐԴԻ

.....

ՅՕԴ. 5. — Ժողովրդեան բուն ընտրական իրաւունքը, առաջնորդի մասին, Պատրիարքական Փոխանորդին եպիսկոպոսացումն խնդրելուն մէջն է: (4)

ՅՕԴ. 6. — Երբ թեմականք իրենց վանքի միաբաններէն մէկն ընտրեր են Պատրիարքական Փոխանորդ, սա մէկ տարի պաշտօնավարելէն յետոյ, իրեն համար գաւառական Ընդհանուր Ժողովն եպիսկոպոսացումն կընայ խնդրել Պատրիարքարանէն: (5)

ՅՕԴ. 7. — Իսկ Պատրիարքարանի կողմանէ յուզարկեալ Պատրիարքական Փոխանորդն պէտք է երեք տարի ամբողջ պաշտօն վարէ, եւ ապա դաւառական Ընդհանուր Ժողովէն եպիսկոպոսացումն խնդրուի :

ՅՕԴ. 8. — Թէպէտ եւ դաւառի Երեսփոխանական Ժողովը խնդիր կընէ Պատրիարքական Փոխանորդի եպիսկոպոսացումն եւ քացարձակ քուէիւ կորոչէ, սակայն առաջարկութեան հանրագիրն պէտք է ստորագրեալ լինի ոչ միայն դաւառական Ընդհանուր Ժողովէն, այլ եւ թեմին մէջ եղած վանքին վանականներէն եւ նոյն թեմի եկեղեցեաց աւագ քահանայներէն : (6)

ՅՕԴ. 9. — Այն թեմերն՝ որ կուսակալութեան կեդրոն են կամ անկախ Միւթէսարըքութիւն, ինքեանք իրենց Երեսփոխանական Ժողովը գումարելով Պատրիարքական Փոխանորդին եպիսկոպոսացումը կորոչեն եւ կը խնդրեն : Իսկ երբոր փոքր Միւթէսարըքութիւն կամ Դայմազամութիւն են, յայնժամ նահանգային թեմի եպիսկոպոսը պէտք է Պատրիարքարանի կողմանէ երթայ նախագահէ այն Ժողովոյն՝ որ եպիսկոպոսացումը պիտի քուէարկէ : Երեսփոխանական Ժողովոյն կատարած ընտրութեան տեղեկագիրն եւ ա. նոր յարակից հանրագրերն պէտք է նահանգային նախագահող եպիսկոպոսին առաջարկութեան թղթովն մատուցուին Պատրիարքարանին : (7)

88-369
(262, 39)

ՊՊԿ
ԸՆԵԼ
ՄԱՐԿԱՅ Կ

ԴԱԴԱՐՈՒՄՆ ԵԳԻՍԿՈԳՈՍԻ Ի ՊԱՇՏԱՄԱՆԷՆ

.....

ՅՕԴ. 10. — Հովիւ մը՝ ցորչափ Պատրիարքական Փոխանորդ է վիճակին մէջ, վիճակային Ընդհանուր Ժոնի՛ն, անոր կարողութեան վրայ կրնայ զխտողութիւն եւ թեմիւ. Պատրիարքարանէ փոխօխուսն խնդրել երեք տարի. Զրեք ամիս անցնի, եւ թեմին կողմանէ՛ ՚ի Պատրիարքարան չգան եպիսկոպոսացման խնդրագրերն, Պատրիարքարանն՝ Պատրիարքական Փոխանորդին խընդրանաց վրայ եպիսկոպոսացման որոշումն կը կատարէ Կեդրոնական Վարչութեան Խառն Ժողովոյ մէջ, եւ վկայական գիրը կը յուղարկէ՝ որ երթայ եպիսկոպոսական օժուութիւն ընդունի Հայրապետութեան Աթոռէն եւ այնպէս պաշտօնավարէ թեմին մէջ: (8)

ՅՕԴ. 11. — Յիշատակեալ պայմաններով թեմին վրայ ձեռնադրեալ եպիսկոպոսը ցկեանս հովիւն է իւր վիճակին: Սա իւր կողմանէ, յանուն ո՛ր եւ է պատճառի, չէ կարող առաջարկել ո՛չ հրաժեշտ եւ ո՛չ փոխօխուսն ՚ի միոյ վիճակէ յայլ:

ՅՕԴ. 12. — Կան սակայն արտաքին պատճառներ՝ որոց համար եպիսկոպոսն իւր թեմէն զուրս կրնայ հանուել, եւ ասոնք են,

Ա. — Երբ ազգային գերագոյն Իշխանութիւնը առաւել կարեւորագոյն վիճակի մը կամ պաշտօնի մը կը կոչէ զեպիսկոպոսն:

Բ. — Երբ գայթակղեցուցիչ հաւատքով եւ բարքով եւ հերձուածողութեամբ ժողովրդեան համար հոգեւոր վտանգ մը կը դառնայ :

Պ. — Երբ կառավարութիւնն՝ առաջնորդէն դըժգոհ լինելու պատճառ ունենայ, եւ Պատրիարքարան կատարեալ քննութեամբն համոզուի՝ թէ արդարեւ առաջնորդը դժգոհութեան պատճառ տուեր է :

Դ. — Երբ թեմականք առանց հարկաւոր պատճառի, պարզ դժգոհութեամբ, կը խռովին, չեն ուզեր իրենց եպիսկոպոսը եւ Պատրիարքարանի խաղաղասիրական ջանքերն ապարդիւն կը լինին :

Ե. — Երբ թեմական եպիսկոպոսն այնչափ կը ծերանայ՝ որ այլեւս չկրնար առաջնորդական հոգոց ծանրութիւնը բառնալ: Այս ատեն եպիսկոպոսը վանք կը քաշուի եւ իւր տեղը փոխանորդ վարդապետ մը կը դնէ որոշմամբ գաւառի Երեսփոխանական Ժողովոյն, եւ առաջնորդական հասոյթին կէս բաժինը կընդունի վիճակէն:

80Դ. 13. — Եպիսկոպոսին բացակայութիւնը հարկադրող պատճառաց երկրորդին եւ երրորդին համար՝ եպիսկոպոսն իւր վիճակէն դուրս կը հանուի՝ սակայն վանքի մը մէջ կարգիլուի եւ բնաւ թեմական պաշտօն չկրնար վարել :

Այս ատեն թեմը կը ղրկուի կեդրոնէն Պատրիարքական Փոխանորդի պաշտօնով վարդապետ մը կամ անպաշտօն մի եպիսկոպոս եւ անով կը կառավարուի՝ ցորչափ կենդանի է բուն եպիսկոպոսը: ⁽⁹⁾

Երբ, երրորդ պատճառին համար, կառավարութիւնը զեջանի, երկրորդին համար ալ՝ հերետիկոսութեան կամ հերձուածի վտանգը անհետանայ, նախկին թեմակալը Պատրիարքարանի Թոյլտուութեան կրնայ արժանանալ եւ վերադառնալ յիւր վիճակ:

Իսկ չորրորդ պատճառին համար վիճակէն դուրս

հանուած եպիսկոպոսը Պատրիարքարանի որոշմամբ մտակայ վանք մը կը քաշուի. սակայն թեմական հասութիւն կէսը եպիսկոպոսին պիտի հատուցուի միշտ, մնացած կիսովն ալ Պատրիարքական Փոխանորդը գոհ պիտի լինի, ցորչափ կենդանի է թեմին եպիսկոպոսն: (10)

ՅՕԴ. 14. — Երբ առաջնորդի մը վրայ կառավարութիւնն դիտողութիւն ընելով Պատրիարքարանը զիջանի պաշտօնէն դադրեցնել մինչեւ բացատրութիւններն հաղորդուին Բ. Դրան, այս միջոցին Պատրիարքարանը առժամանակեայ հոգեւոր հովիւ մը կը զրկէ առաջնորդական տեղապանի տիտղոսով. սակայն, դադարեցուցեալ եպիսկոպոսը իւր առաջնորդական հասութիւն մէկ չորրորդը միայն կընդունի: (11)

Գ Լ Ո Ւ Ս Գ.

ՀԱՍՈՑԹՔ ԹԵՄԱԿԱԼ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

ՅՕԴ. 15. — Թեմակալ եպիսկոպոսի հասոյթք են. Ա. — Այն անորոշ եւ անպայման նուէրներ՝ զոր ժողովուրդը բարեպաշտութեամբ եւ յօժարակամ սիրով կուտայ, ինչպէս պատարագուց եւ նմանք:

Բ. — Աթոռային իրաւունք գանձելի ի նշանադրութեան եւ ի պսակադրութեան ժամանակի:

Գ. — Մէն մի թեմական ընտանիքէ գանձելի (Ն) Կեց դահեկանի տուրքը, զոր պէտք է ի Մննդեան, ի Զատկի եւ ի Վերափոխման տօնի գանձուին ի ձեռն քահայայից եւ աթոռակալ որոշեալ անձանց:

807. 16. — Վիճակագրութիւն քաղաքի առաջնորդարանի շինութիւն, կահաւորումն, դիւանական արձանագրութեանց եւ թղթակցութեանց ծախքեր եպիսկոպոսին յատկացեալ հասութէն չպիտի հոգացուին, այլ քաղաքացիք իրենք պէտք է հոգան ի փոխարէն այն սահմանադրական իրաւանց՝ որով վիճակային երեսփոխանութեան համար անդամոց թուոյն երեք բաժնին երկուքը իրենք կընտրեն: (12)

807. 17. — Թեմակալ եպիսկոպոսն ինք անձամբ տարին անգամ մը այցելութիւն պէտք է տայ իւր վիճակի ժողովրդեան, եւ կամ գոնէ երկու տարին անգամ մը անպատճառ՝ եթէ այնչափ ընդարձակ է՝ որ չկրնար հասնիլ: Իրմէն զատ, Աստուծոյ բանը քարոզելու, ժողովրդեան պիտոյից տեղեկանալու, եկեղեցւոյ եւ դպրոցի կալուածոց վիճակը եւ հաշիւները տեսնելու, եկեղեցեաց մաքրութեանց եւ ծիսական բարեկարգութեանց հսկելու համար իւր կողմանէ չի հասած տեղերը վարդապետ, եւ եթէ վարդապետ չկայ՝ առաջնորդանիստ քաղաքի ձեռնհաս քահանայներէն մէկը շրջեցունել:

807. 18. — Պատրիարքարանի յատկացեալ մուգաթայի տուրքը թեմակալ եպիսկոպոսներն իրենց հասութէն պիտի վճարեն առ մէն մի ընտանիք (1) մէկ դահեկան, որով իրենց բուն իրաւունքը կմնայ առ մէն մի ընտանիք հինգ դահեկան:

Գ Լ Ո Ւ Մ Ե.

ՎԻՃԱԿԱՅԻՆ ՎԱՆՔԵՐ

.....

807. 19. — Վանքերուն իսկապէս վանահարք թեմակալ եպիսկոպոսներն են, բացարձակ հոգեւորական գլուխ վանական միաբանից: Վանքին եւ վիճակին մէջ ձեռնադրելի բոլոր եկեղեցականք եւ աստիճանաւորք թեմակալ եպիսկոպոսէն ձեռնադրութիւն եւ աստիճան պիտի ընդունին:

807. 20. — Թեմակալ եպիսկոպոսն վանքը լաւ հսկողութեան ներքեւ պահելու համար միշտ իւր կողմանէ փոխանորդ մը պիտի ունենայ, որ փոխ-վանահայր կըսուի եւ կընտրէ նոյն վանից միաբաններէն՝ զորն որ կամի: Իսկ վանքին մատակարարութիւնը կը պատկանի միաբանութեան որ կը կատարէ Տնօրէն ժողովով: Տնօրէն ժողով կընտրուի միաբանութենէն, կը հաստատուի թեմակալ եպիսկոպոսէն, կը նախագահուի, ի բացակայութեան թեմակալ եպիսկոպոսի, միշտ փոխ-վանահայրէն: (13)

807. 21. — Վանքին տարեկան մատակարարութեան հաշիւը միաբանութեան ընդհանուր ժողովով քննուելէ եւ վաւերացուելէ յետոյ, երբ թեմակալ եպիսկոպոսն պատասխանատուութիւնն իւր վրայ կառնու՝ կ'ստորագրէ, եւ երկու օրինակ պատրաստելով՝ զմին ի Պատրիարքարան կը յուղարկէ եւ միւսն թեմական ընդհանուր ժողովոյ: (14)

80Դ. 22. — Պատրիարքարանն երբ ներկայացեալ հաշուէն գոհ կը լինի մատակարարութեան մէջ ուղղութիւն եւ կանոնաւորութիւն տեսնելով՝ վաւերացունելու եւ դարձնելու համար կ'սպասէ որ գաւառի Երեսփոխանական Ժողովէն դիտողութիւն գայ. երբ վեց ամիսն անցնի եւ դիտողութիւն չգայ, կը վաւերացունէ եւ կը դարձունէ առ թեմակալ եպիսկոպոսն :

80Դ. 23. — Թեմակալ եպիսկոպոսն վանական հասութիւն ընաւ իւր անձին կամ թեմական պաշտօնին համար ծախք մ'առնելու իրաւունք չունի : Այլ մանաւանդ՝ վիճակէն գանձելի տարեկան պտղի անուամբ բարեպաշտական նուէրին հաւաքման եւ ուխտաւորաց յաճախելով վանքը պայծառացնելու ջանքին մեծ ուշադրութիւն պարտի ընել ի շինութիւն եւ ի բարեգարդութիւն եւ ի հարստութիւն վանքին :

80Դ. 24. — Փոխարէն աշխատութեան թեմակալ եպիսկոպոսին՝ վանքերն պէտք է ծառայեն նոյն թեմին կրթեալ եւ ուսեալ ժիր վարդապետներ, քահանայներ եւ վարժապետներ յարուցանելու եւ միանգամայն ապաշխարութեան ենթարկելի քահանայ կամ սարկաւազ պատսպարելու :

80Դ. 25. — Իսկ այն վանքեր որ նշանակեալ բաւականութիւնը չունին, վանքին հասոյթք պէտք է գանձուին՝ եպիսկոպոսին կողմանէ կարգեալ վանական վարդապետի մը եւ գաւառին Խառն Ժողովոյ կողմանէ կարգեալ հոգաբարձութեան մը ձեռամբ (15) : Սոյն կարգի վանուց հասոյթք ոչ թէ քաղաքին վարժարանաց ծախքը գոցելու համար ծախսուելու են, այլ վիճակի կրօնական Ժողովոյն եւ Ուսումնական Խորհրդոյն տրամադրութեան տակ պէտք է պահուին, որպէս զի

երբ պատահի՝ որ նոյն վիճակին մէջ փոքրաթիւ ընակ-
չաց անկարողութեան պատճառաւ դրսէն քահանայ եւ
վարժապետ վարձել հարկ լինի անով վարձուի, որ-
պէս զի ոչ մի փոքր գիւղ առանց քահանայի եւ վար-
ժապետի մնայ : (16)

30Կ. 26. — Որ՝ թեմին մէջ որ մէկէ աւելի վանք
կայ, բոլորն ալ միացեալ կը նկատուին եւ կը կառա-
վարուին մէկ ընդհանուր միաբանական ժողովով, նոյն
անօրէն խորհրդով ընդ գերիշխանութեամբ մի թեմա-
կալ եպիսկոպոսի : Թեմին մէջ կեցած շատ մը վանօրէ-
ից բոլոր կրօնաւոր վարդապետք մէկ վանքի կրօնաւոր-
ներ կը ճանչցուին :

Գ Լ Ո Ւ Մ Զ.

ՎԱՆԱԿԱՆ ՆԵՐՔԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

.....

30Կ. 27. — Վանքի մը միաբանութեան անդամ
կը համարուին միայն վարդապետք, արեղայք եւ սար-
կաւազք : Սոքա միայն իրաւունք ունին թեմակալ Պատ-
րիարքական Փոխանորդի եպիսկոպոսացման աղերսագի-
րըն ստորագրելու, վիճակին Երեսփոխանական ժողովոյ
եւ թեմական աւագ քահանայից հետ : Սոքա միայն կը
մասնակցին վանական ընդհանուր ժողովոյ 'ի դէպս ընտ-
րութեան Տնօրէն ժողովոյ, քննութեան եւ ստորագը-
րութեան մատակարարութեան հաշուոց մատուցանելի
ի ձեռն թեմակալ եպիսկոպոսի առ կեդրոնական Վար-
չութիւն :

807. 28. — Վանքին մէջ սարկաւազ եւ արեղայ լինելի անձինք միաբանութեան ալ անդամ լինելու համար պէտք է առ նուազն երեք տարի դպրութեան աստիճանաւ բնակին վանքին մէջ կամ իբրեւ վանքին պատկանեալ դպիր ընդ ձեռամբ թեմակալ եպիսկոպոսին աշակերտին եւ ծառայեն :

807. 29. — Երեք տարին լրացնող դպիրն՝ երբ Հայերէն եւ Տաճկերէն լեզուաց, եւ, եթէ կարելի էր, եւրոպական բարգաւաճ ազգաց միոյն լեզուին կատարեալ հմտացեր, եկեղեցական պաշտամանց եւ երգոց գեղեցիկ վարժուեր, Հայաստանեայց եկեղեցւոյ հաւատքին, բարոյականին, ծիսին եւ բոլոր պատմութեանց լիով գիտութիւն առեր, վարուց մէջ կրօնասիրութեան, համեստութեան, հնազանդութեան եւ անշահասիրութեան դէմ արատ մը չէ ունեցեր եւ քսանամեայ հասակն աւարտեր է՝ կրնայ սարկաւազ ձեռնադրուիլ ի ձեռն եպիսկոպոսի, առաջարկութեամբ միաբանից եւ հրամանաւ կեդրոնական Վարչութեան :

807. 30. — Սարկաւազութեան միջոցն առ նըւազն երկու տարի պէտք է տեւէ, եւ ապա կրօնաւոր քահանայ եւ արեղայ լինի : Այս ժամանակամիջոցը պէտք է անխախտ պահուի ինչ հասակի եւ արժանեաց տէր ալ լինի ձեռնադրելին :

807. 31. — Այն թեմակալ եպիսկոպոսը որ միաբանութիւն պատասպարող վանք մը չունին իրենց վիճակին մէջ՝ կրօնաւոր սարկաւազ կամ արեղայ չեն կրնար ձեռնադրել, որպէս զի առանց վանքի՝ կրօնաւորներ աստ եւ անդ չչատնան հաղառակ նախնական սովորութեանց :

804. 32. — Վանական եւ եկեղեցական կարգի եւ կանոնի դէմ ըմբոստացող կրօնաւորք, սարկաւազ լինին թէ վարդապետ, յետ երկիցս եւ երիցս խրատելոյ երբ անուղղայ կը մնան, թեմակալ եպիսկոպոսը յանցանքին չափով կը պատժէ, միաբանական իրաւունքէ եւ մինչեւ իսկ եկեղեցական հանգամանքէ կը զրկէ եւ անմիջապէս Կեդրոնական Վարչութեան Կրօնական Ժողովոյն տեղեկութիւն կուտայ :

Երբ յանցաւորը ծայրայեղ անուղղայութեամբ դայթակղութիւն կը դառնայ սուրբ կարգին, Պատրիարքին ծանուցանելէ եւ որոշումն առնելէ յետոյ բողոքովին կարգէն կը մերկացունէ եւ վանքէն ալ դուրս կը հանէ : Այնուհետեւ այս ընկեցեալը ցիեանս ապաշխարող կը ձանջնայ բովանդակ եկեղեցին . ոչ այլ ոք վանահայր կամ թեմակալ կրնայ զայն ընդունիլ թեմին կամ վանքին մէջ, այլ իբրեւ հատեալ անդամ յեկեղեցական մարմնոյ կը մնայ հրապարակի վրայ : Պատրիարքարանը ընկեցելոյն այս վիճակը հաւատացելոց զգուշութեան համար կը հրատարակէ : Այս ընկեցելոց վրայ պսակ ամուսնութեան ալ չկրնար կատարուիլ :

805. 33. — Ուրիշ Գրիստոնեայ եկեղեցեաց կրօնաւորներէն մեր Ազգային եկեղեցի փոխադրուիլ փափաքողներ, յետ բազում հաւաստի քննութեանց, եթէ Պատրիարքարանն հարկ դատի մեր եկեղեցականաց կարգըն ընդունիլ, անմիջապէս ազգային վանքերէն մին կը յուղարկէ, ուր առանձնացեալ կը բնակի առ նուազն երեք տարի, եւ կը մնայ այն հանգամանքով՝ որով որ եկաւ : Յետ պայմանեալ այս ժամանակն աւարտելու՝ եթէ արժան դատի թեմակալ եպիսկոպոսն կը դասաւորէ զայն՝ ի կարգս իւր վանքի կրօնաւորաց եւ կը գործածէ ՚ի պէտս վանքին եւ վիճակին, եւ միանգամայն կը ծանուցանէ Կեդրոնական Վարչութեան :

Նորադարձ կրօնաւորն առանձնութեան այս միջոցին իւր ապրուստը եւ հագուստը վանական արկղէն կը վայելէ, հաւասար վանքին սարկաւազաց եւ դպրաց :

80Գ. 34. — Վանական միաբանութեան մէջ, բընական իրաւանց վայելման կողմանէ կատարեալ հաւասարութիւն կը տիրէ : Գնահատելի ծառայութեանց համար երբ միաբան անդամ մը վարձատրել հարկ է՝ թեմակալ եպիսկոպոսն Պատրիարքարանի կառաջարկէ եւ անտի ընդունած հրամանին համեմատ կը վարձատրէ : (17)

80Գ. 35. — Միաբանութիւնն մէկ հասարակաց գանձանակ եւ գանձապետ կունենայ, ուր կը հաւաքուին բոլոր այն նուէրք՝ զոր թէ 'ի վանս եւ թէ արտաքոյ 'ի վիճակէ եւ կամ յայլուստ վանական վարդապետի ձեռք կը հասնի իբրեւ բարեպաշտական նուէր : Բոլոր այն վարձատրութիւնք դրամականք՝ որք վանքէն կը լինին միաբանի մը դասատու, հաշուակալ, մատակարար, նուիրակ, տնօրէն ժողովոյ անդամ, հիւրընկալ եւն ըլլալուն համար, այս հասարակաց գանձանակը պէտք է մտնէ : Այն գումարներն իսկ՝ զոր թեմակալ եպիսկոպոսն իբրեւ վանահայր կընդունի վանքին մէջ յուխտաւորներէ իբրեւ պատարագուց եւն, պէտք է հասարակաց գանձանակը մտնէ : Գանձապետը միաբանութեան Ընդհանուր ժողովէն կընտրուի :

Գանձանակի մէջ հաւաքեալ հասոյթն պէտք է այսպէս բաժնուի .

Ա. — Վարդապետք ամբողջ բաժին :

Բ. — Սարկաւազք ամբողջին մէկ չորրորդը :

Գ. — Փոխ-Վանահայր ամբողջէն կէս աւելի բաժին :

Իսկ թեմակալ եպիսկոպոսն՝ կամ մեծ վանահայրն այս գանձանակին մէջ թէեւ արդիւնք ունի, սակայն բաժին չունի : (18)

807. 36. — Միաբան վարդապետը իրենց հազուստի եւ ձեռքի ծախուց համար իրենց գանձանակի բաժինն ունին, անով միայն պիտի հոգան: Իսկ բնակած սենեկին, անկողնոյն, լուացքի, ճրագի, ջերմութեան, ուսումնական գործեաց, հիւանդութեան ատեն բժշկի եւ դեղոց եւ բնական ապրուստի ծախուց համար վանքին արկղը պարտական է հոգալու:

Ի պիրք բաժին չունին միաբանութեան գանձանակի մէջ, սոցա բոլոր ծախքը վանքին դպրոցի մատակարարութեան ճիւղը պէտք է հոգայ:

Սարկաւազաց հանդերձներն վանքը կը հոգայ՝ եթէ վանքին մէջ են, թեմակալ վանահայր եպիսկոպոսը կը հոգայ՝ եթէ սորա քով կը ծառայեն: Իսկ հասութից ամբողջ բաժնին մէկ չորրորդը թէ ներսն ըլլան եւ թէ դուրսը սարկաւազք միաբանութեան գանձանակէն պիտի ընդունին առձեռն անձնական ծախուց հոգացման համար:

807. 37. — Միաբանք ինք իրենց յատուկ ծառայ կամ փոքրաւոր չեն կրնար ունենալ ոչ իրենց ծախքով եւ ոչ վանքին դրամով: Ծառայք հասարակաց են: Միայն փոխ-վանահայրը կրնայ յատուկ ծառայ կամ փոքրաւոր գործածել վանքին սարկաւազներէն կամ չափահաս դպիրներէն:

Գ Լ Ո Ւ Կ

ՎԱԻՃԱՆՆԱԼ ԹԵՄԱԿԱԼ ԵԳԻՍԿՈՂՈՍԻ

Ե Ի

ՎԱՆԱԿԱՆԱՑ ԳՈՑԻՑ ՎԻՃԱԿԸ

.....

80Գ. 38. — Թեմակալ եպիսկոպոս մը՝ որ միանգամայն վանահայր է իւր վիճակին՝ երբոր վախճանի, բոլոր գոյքը, շարժուն թէ անշարժ, գիրք, դրամ, կալուած, հանդերձեղէն, կարասիք վանքին պէտք է մնան. իսկ եթէ հանգուցեալն վանքին կամ վիճակին հոգեւոր եւ կրթական մէկ օգտին համար կտակ ունեցած ըլլայ, յարգելի է կտակն, պէտք է ՚ի գործ դրուի ամենայն բարեխղճութեամբ. սակայն իւր վանքին եւ վիճակէն դուրս ուրիշ բարեպաշտական հաստատութեանց վրայ կտակ չկրնար ընել:

80Գ. 39. — Եթէ թեմակալ եպիսկոպոսը վիճակին մէջ վանք չունի եւ վանահայր ալ չէ միանգամայն, սորա գոյքը ըստ առաջնոյն Պատրիարքարանի կը մնայ եւ ոչ վանքին՝ որում միաբանն էր երբեմն. Սակայն, ԼԹ է բարեպաշտական կտակ մ'ունենայ իւր թեմին վրայ հոգեւոր եւ կրթական նպատակաւ՝ կտակն յարգելի է:

80Գ. 40. — Վանական կրօնաւորաց գոյքն, ըստ ամենայն տեսակաց, յետ վախճանի նոցա բոլորովին կը պատկանի միայն այն վանքին՝ որոյ միաբանն էին. կրտակաւ կարգադրութիւն բնաւ չընդունուիր: Ժառանգորդաւ չեն ճանչցուիր:

ՅՕԴ. 41. — Վանական մը՝ որ ծագմամբ ուրիշ վանքի կը պատկանէր, եւ վանքէ վանք տեղափոխուելով փոխադրուած է վերջապէս վանք մը եւ յետ երեք-ամեայ փորձոյ ի կարգ նոյն միաբանից ընդունուեր է, եւ վանքին ունոր վիճակին մէջ հինգ ամ ծառայելէ յետոյ վախճաներ է, սորա բոլոր գոյքը վանքին կը մընան՝ յորում վախճանեցաւ: Իսկ եթէ հինգ տարին չէ լրացուցած՝ կէսը կը պատկանի վանքին՝ ուր վախճանեցաւ, միւս կէսն ալ վանքին՝ որոյ երբեմն սկզբնաբար անդամ էր: Կտակ եւ ժառանգորդք չճանչցուիր:

ՅՕԴ. 42. — Այս կանոնին առկ չեն իյնար եկեղեցիներնին փոխող կրօնաւորաց գոյքն: Որ ինչ թողին ի վախճանի՝ բոլորն կը մնան վանքին՝ յորում պատասպարեցան:

Գ Լ Ո Ւ Մ Ը.

Յ Ա Ր Ա Բ Ե Ր Ո Ւ Թ Ի Դ Ն Ք

Թ Ե Մ Ա Կ Ա Լ Ե Գ Ի Ս Կ Ո Պ Ո Ս Ի

.....

Թեմակալ եպիսկոպոսն երեք ճիւղ յարաբերութիւն ունի.

1. — Ընդ կեդրոնական վարչութեան.
2. — Ընդ վիճակին՝ սահմանադրապէս.
3. — Ընդ վիճակին՝ հոգեւորապէս.

Ա.

ՅԱՐԱՐԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ը Ն Ղ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՅՕԴ. 43. — Թեմակալ եպիսկոպոսն իւր վիճակէն դուրս թեմին ազգային եւ քաղաքական խնդրոց համար Պատրիարքարանէ ուրիշ տեղ յարաբերութեան չաւիղ բնաւ չունի: (19)

ՅՕԴ. 44. — Թեմակալ եպիսկոպոսն եթէ խնդիր մը զուտ ազգային է՝ իւր թեմին ընդն ժողովոյն եւ գաւառային ժողովոյն բոլոր ջանքերն եւ խորհուրդները չսպառած՝ պէտք չէ՝ որ Պատրիարքարանի դիմէ: Պատրիարքարան դիմելու ատեննին թեմին մէջ ըրած օրինական ջանքերնին պէտք է մանրամասնօրէն պատմելով ստորագրեն եւ այնպէս ներկայացնեն խնդիրը: Իսկ եթէ քաղաքական է՝ թեմին Քաղաքական ժողովոյ հետ ի միասին տեղական իշխանութեան առջեւ ամեն ջանք սպառելէ յետոյ՝ դիմել ի Պատրիարքարան՝ Բ. Դրան կառավարութեան ներկայելու համար: (20)

ՅՕԴ. 45. — Թեմակալ եպիսկոպոս Պատրիարքարանէ ընդունած հրամանը ամենայն փութով եւ հպատակութեամբ պէտք է կատարէ: Երբ չկատարեր, առաջին անգամ դիտողութիւն կը լսէ, երկրորդ անգամ գաւառի Երեսփոխանական ժողովոյ դիւանէն բացատրութիւն կը պահանջուի Պատրիարքարանէն, երրորդ անգամին իբրեւ Ազգային Կեդրոնական իշխանութեան անհնազանդ եւ գայթակղելի օրինակ՝ պաշտօնէն կը մեր-

ժուէի, վանք կը յղուի անպաշտօն, եւ տեղը առժամանակեայ Պատրիարքական Փոխանորդ մէկը ղրկուի, մինչ Պատրիարքարանին հրամանին դէմ եղած վարմունքը յետս կոչմամբ դարմանէ:

807. 46. — Ըմբոստութեան այս տխուր դէպքը կոստանդնուպօլսոյ կեդրոնական վարչութեան Սառն ժողովոյ մէջ վայելչապէս քննուելէ եւ դատաւարութիւն կրելէ յետոյ կրնայ վանք մը ղրկուիլ, եւ կամ անպաշտօն կերպիւ եկեղեցեաց մի խցի մէջ բնակիլ:

807. 47. — Թեմակալ եպիսկոպոսն իւր թեմին մէջ հանգանակութիւններն այսպէս կը կատարէ. թաղին կամ գիւղին եկեղեցւոյն եւ դպրոցին շինութեան եւ մատակարարութեան համար նոյն գիւղի ժողովրդեան մէջ հանգանակութիւն կատարելու հրաման տալու է, երբ նոյն գիւղի ժողովրդեան կարողութիւնը չ'բաւէր, իւր թեմի վրայ կրնայ հանգանակութեան հրաման տալ գաւառին Սառն ժողովով: Երբ հրդեհի կամ սովու ծանրը աղէտ մը պատահելով թեմն իսկ անբաւական լինի, յայնժամ Պատրիարքարանի կառաջարկէ, եւ ընդհանուր հանգանակութեան դիմելու արտօնութիւն կը խնդրէ:

807. 48. — Որ եւ է թեմի մէջ ուրիշ թեմի օգտին համար հանգանակութիւն չկրնար ըլլալ առանց Պատրիարքական կոնդակի: Ուստի իրաւունք ունին թեմակալք չընդունելու այնպիսիներ՝ որ նպաստի խնդրով կուգան իրենց թեմն՝ բայց Պատրիարքարանէն կոնդակաւ հրաման չունին:

ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՀՄԱՆԵՂՐԱՊԷՍ ԸՆԴԹԵՄԻՆ

807. 49. — Թեմակալ եպիսկոպոսն պարտաւոր է իրրեւ ազգային վաւերական օրինագիրք Սահմանադրութիւնը ճշդիւ գործադրել, այսինքն տնօրինել՝ որ ոչ մի թաղ կամ գիւղ առանց Թաղ. Խորհրդոյ մնայ, եւ դպրոցներն առանց մասնաւոր հոգաբարձութեան:

807. 50. — Թեմակալ եպիսկոպոսն գոնէ երեք ամիսն անգամ մը Թաղական Խորհուրդներէն իրենց եկեղեցւոյն, դպրոցին եւ Թաղին կամ գիւղին աղքատաց վիճակին, արքունի արոց բաշխման, գանձման եւ վրձարմանց, գիւղէն գաղթող ժողովրդեան թուոյն եւ գաղթելու պատճառներուն, եւն վրայ մանրամասն տեղեկագիր ուզէ: Տեղեկագիրն պէտք է ստորագրեալ լինի ի Թաղական Խորհրդոյ ամբողջովին եւ աւագերէց քահանայէն ալ վաւերացեալ: (21)

807. 51. — Թեմական դպրոցաց մէջ Թաղականք իրենք իրենց գլխուն ձեռքերնին անցած դասատուն, վարժուհին եւ դաստիարակը գործածելու չեն՝ մինչեւ օր Թեմական կեդրոնի Ուսումնական Խորհրդէն նոյն դաստիարակը քննուած, արժանեաց եւ յարմարութեանց վրայ փորձ եղած եւ առաջնորդին հրամանի թղթով արտօնուած չըլլայ: (22)

807. 52. — Թեմակալ եպիսկոպոսը պէտք է տարին անպատճառ երկու անգամ գաւառային Ընդհանուր ժողով գումարէ:

80Գ. 53. — Թեմական վանքին արեղայք եւ վարդապետք հաւասար Թեմական քահանայից Երեսփոխանական Ժողովոյ Կրօնական մասին անդամ ընտրուելու իրաւունքն ունին:

80Գ. 54. — Թեմակալ եպիսկոպոսն իւր անձնական ծախուց համար գաւառային սնտուկէն ամսական չպիտի ընդունի, այլ ամբողջովին յանուն առաջնորդութեան գանձուած հասոյթին տէրն է: Առաջնորդարանի մէջ իւր անձնական ծախքը, եւ Թեմին հոգեւոր հովուութեան համար գործածելի վարդապետաց ծախքը իւր հասոյթէն պիտի հոգայ: Պատրիարքարանի մուգաթայի տուրքն ալ ըստ սահմանելոյն ինք պիտի վճարէ իւր հասոյթէն, եւ Պատրիարքարանէ ընդունած ընկալագիրն արձանագրել պիտի տայ վիճակին Բաղաքական Ժողովոյ արձանագրութեան մէջ: (25)

Յ Ա Ր Ա Բ Ե Ր Ո Ի Թ Ի Ի Ն

ՀՈԳԵՒՈՐԱՊԷՍ ԸՆԴ ԹԵՄԻՆ

80Գ. 55. — Թեմակալ եպիսկոպոսը Ժողովրդեան ընտանեկան կենաց հիմը լաւ դիտելու է, հոգ տանելու է՝ որ ամուսնութեան առջեւ դժուարութիւն հանող ո՛ր եւ է արգելքներ բառնայ: Կանխահաս նշանադրութեանց արգելք ըլլայ, նշանադրութեան եւ ամուսնական պըսակի միջոցը տասն եւ հինգ օրն չանցունէ, որպէս զի վայրագար ծախքեր չունենան այս առթիւ: Իւրաքանչիւր Թեմ իրենց մէջ հարսանեկան եւ այլ ծախքերու ձեւեր

կունենան, այդ ծախքերը վերցնելով ամուսնութիւնը
դիւրացնող միջոցներ օրինադրելու եւ խստիւ հսկելու է:

ՅՕԴ. 56. — Թեմակալ եպիսկոպոսը թոյլ տալու
չէ՝ որ, առանց իւր մասնաւոր պաշտօնական հրամանին,
որ եւ է քահանայ, վարդապետ, եպիսկոպոս թէ եւ ու-
նենայ Պատրիարքական հրաման կամ կոնդակ 'ի ձեռին՝
թեմին եկեղեցեաց մէջ պաշտօն վարէ:

ՅՕԴ. 57. — Թեմակալ եպիսկոպոսն մասնաւոր իշ-
խանութիւն գաւազանի կուտայ այն թեմական արեղա-
յից՝ որոց ձեռնադրութեան թուականը երեք տարին լը-
րացեր է եւ հաւատացելոց Աստուծոյ բանը քարոզելու
բաւականութիւն ունին: Իսկ ծայրագոյն իշխանութիւն
ըսուածը կուտայ այն վարդապետի՝ որ կ'ամ փոխանոր-
դըն է իւր վանահայրութեան կամ փոխանորդը եւ ներ-
կայացուցիչն է իւր առաջնորդական պաշտաման 'ի վի-
ճակի:

Եկեղեցւոյ քահանայից մէջ նախակարգ ձեռնադր-
եալն եւ որ արժանիք ունի միւս կարգակից քահանայ-
ները կառավարելու առաքերից կանուանէ. իսկ քահա-
նայական դասակարգի չպատկանող քահանային աւագե-
րէց տիտղոս չ'տար:

ՅՕԴ. 58. — Թեմակալ եպիսկոպոսը պէտք է վեց
ամիսն անգամ մը ծննդոց եւ վախճանմանց ցուցակը
ուզէ եւ բերել տայ քահանայներէն եւ կեդրոնական
զիւանի արձանագրութեան մէջ արձանագրել տայ իւ-
րաքանչիւրն գիւղին կամ թաղին համար բացուած յա-
տուկ գաւազանին մէջ:

ՅՕԴ. 59. — Թեմակալ եպիսկոպոսն ամեն կիւրա-
կէ առաւօտ եւ տօնի օր յետ արձակման եկեղեցւոյ բո-

լոր քահանայներն անպատճառ մէկ ժամի չափ իւր ներօկայութեան ընդունի յառաջնորդարան, եւ անոնց հետ վարդապետական, հովուական, արարողական եւ ծիսական բարեկարգութեանց վրայ խօսի, թերութիւններ թէ ունին ուղղէ, եւ ապա իւրաքանչիւրն իւր սուրբայ: (24)

807. 60. — Թեմակալ եպիսկոպոսն պէտք է քահանայներէն տարին անգամ մը ժողովորդեան ներքին հոգեւոր եւ բարոյական վիճակին վրայ ընդհանուր տեղեկագիր ընդունի, յորմէ իմանայ՝ թէ իւր հօտին հոգեւոր կեանքը առողջ թէ հիւանդ է, եւ ըստ այնմ փութայ իւր հոգեւոր խրատներն եւ յանդիմանութիւններն ուղղել:

807. 61. Թեմակալ եպիսկոպոսն տարին անգամ մը իւր թեմին նիւթական, կրթական եւ հոգեւորական վիճակին վրայ մանրամասնօրէն տեղեկագիր յօրինելով՝ մէկ օրինակը պէտք է Պատրիարքարան յուղարկէ, մէկ օրինակն ալ իւր թեմի դիւանատան մէջ պահպանել տայ զգուշութեամբ:

807. 62. — Որ գիւղի մէջ որ քահանայ ուզուի, պէտք է թեմակալ եպիսկոպոսն երկու տարի առաջ իմանայ, ի ձեռն քահանայից եւ թաղին երեւելեաց, եւ ներկայացուած անձին հրամանաւ ուրարակութիւն տայ, որպէս զի եկեղեցական պաշտամանց եւ ծիսից մէջ կանխաւ վարժութիւն ընէ, քահանայական պաշտաման կարեւոր ուսանելիքներուն տեղեկանայ եւ յետոյ ձեռնադրուի:

807. 63. — Գիւղի մը ժողովորդեան չափով քահանայ ձեռնադրելու է թեմակալն: Գիւղերը սովորաբար

փոքրաթիւ ժողովուրդ կունենան, իսկ աւաններն եւ քաղաքներն բազմաթիւ: Եպիսկոպոսը գիւղի մը մէջ երբ 75 տունէ աւելի ժողովուրդ չտեսներ, միայն մէկ քահանայ հաստատելու է անոր վրայ, երբ 150 տուն կը տեսնէ երկու հատ, եւ այսպէս հետզհետէ: Իսկ քաղաքներու մէջ մէն մի 100 ընտանեաց մէկ քահանայ ձեռնադրելու է անխափան: Մինչեւ որ քահանայ մը չվախճանի եւ անոր ժողովուրդը առանց քահանայի չմնայ՝ ուրիշ մը բնաւ չձեռնադրէ: (26)

80Գ. 64. — Առ հասարակ բոլոր քահանայից եկեղեցւոյ մէջ կատարած հոգեւոր արարողութեանց փոխարէն տրուած հասութին ոչ չափ կրնայ դրուիլ ոչ կանոն. ինչ որ ժողովուրդը կուտայ թէ պատարագուց, թէ հոգեհանգստեան նուէր եւ թէ գանձանակի շրջաբերութենէ, քահանայք հաւասարապէս պէտք է բաժնին իրենց մէջ: Այս կանոնը պէտք է պահուի բոլոր եկեղեցեաց համար:

80Գ. 65. — Իսկ ժողովրդեան բնական քաղաքաց եւ գիւղից համեմատ արտաքոյ եկեղեցւոյ քահանայից յատկացեալ հովուական ճասոյթն սա կանոնով պէտք է գանձել:

Ա. — Մայրաքաղաքի մէջ քահանայից հովուական հասոյթն է.

'ի նշանադրութենէ.....	50	Դահ.
'ի պսակադրութենէ	100	»
'ի թաղմանէ ,		
Առաջին դաս ընտանեաց հայր մը երբոր		
վախճանի	500	»
Երկրորդ աստիճան.....	300	»
Երրորդ	100	»

Առաջին դաս ընտանեաց ամուրի անդամ

մբ երբոր վախճանի	300	Դահ.
Երկրորդ դաս	100	»
Երրորդ »	50	»

Թաղման եւ պսակադրութեան ժամանակ ըստ կամի ընտանեաց՝ որքան եկեղեցական օր հրաւիրուի՝ խընդրող ընտանիք որ ինչ կամին զայն կուտան միւս հոգեւորականաց, ըստ կարգադրութեան՝ որ կը լինի ՚ի ձեռքն տաներէց քահանային:

Տարեկան տուրք սահմանեալ քահանային ապրուստին համար՝ այս է.

Առաջին դասու ընտանիք.....	300	»
Երկրորդ »	200	»
Երրորդ »	100	»

Կարող եւ աւելի վճարելու բարեյօժար ընտանեաց առատաձեռնութեան չափ չդրուիր: Փոխարէն այս կամաւոր առատաձեռնութեան՝ զոր կը վայելէ քահանայն իւր առաջնակարգ ճուխերէն՝ իւր խնամոց յանձնեալ աղքատ եւ կարօտ ընտանեացմէ հոգեւոր հովուութեան տուրք չընդունիր:

Բ. — Առաջնորդանիստ քաղաքաց մէջ քահանայից հովուական հասոյթն է.

՚ի նշանադրութենէ	50	»
՚ի պսակադրութենէ	100	»
՚ի Թաղմանէ առաջին դաս ընտանեաց- մէ երբ ամուսնացեալ է	100	» (27)
՚ի Թաղմանէ առաջին դաս ընտանեաց- մէ երբ ամուրի է	50	»
՚ի Թաղմանէ յերկրորդ դաս ընտանեաց- մէ երբ ամուսնացեալ է	50	»
՚ի Թաղմանէ յերկրորդ դաս ընտանեաց- մէ երբ ամուրի է	30	»

'Ի Թաղմանէ յերրորդ դաս ընտանեաց- մէ երբ ամուսնացեալ է	30	Դահ.
'Ի Թաղմանէ յերրորդ դաս ընտանեաց- մէ երբ ամուրի է	20	»
Իսկ տարեկան հասոյթ հովուութեան ,		
Առաջնադաս ընտանիք	100	»
Երկրորդ դասու ընտանիք	50	»
Երրորդ » »	30	»

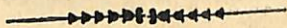
Աղքատներէն բան մը չընդունուիր հովուութեան համար , իսկ աղքատաց Թաղման ծախուց համար եկեղեցւոյ դանձանտկէն վճարելի է քահանային 20 դահեկան :

Գ. — Գիւղական քահանայից հովուական հասոյթք են. (28)

'Ի նշանադրութենէ	10	Դահ.
Լ' պսակադրութենէ	50	»
'Ի Թաղմանէ առաջին դաս ընտանիքէ եթէ ամուսնացեալ է	40	»
'Ի Թաղմանէ առաջին դաս ընտանիքէ եթէ ամուրի է	20	»
'Ի Թաղմանէ երկրորդ դաս ընտանիքէ եթէ ամուսնացեալ է	30	»
'Ի Թաղմանէ երկրորդ դաս ընտանիքէ եթէ ամուրի է	10	»
'Ի Թաղմանէ երրորդ դաս ընտանիքէ եթէ ամուսնացեալ է	20	»
'Ի Թաղմանէ երրորդ դաս ընտանիքէ եթէ ամուրի է	5	»
Իսկ տարեկան հասոյթ		
Առաջնադաս ընտանիք	30	»
Երկրորդ դասու ընտանիք	20	»
Երրորդ դասու ընտանիք	10	»

807. 66. — Երբ քահանայ մը վախճանի անոր եկեղեցական գոյքը՝ խաչ, մասունք, մաշտոց, աւետարան, փիլոն, եկեղեցւոյն կը պատկանի իսկ ժողովուրդը առաջնորդին սեպհական ծուխ կը լինի եւ կըսուի Յերուցի։ Առաջնորդը այս տէրունի ժողովուրդը կը յանձնէ նոյն թաղի եկեղեցւոյ քահանայներէն միոյն հովուութեան։ Հասութիւն կէս բաժինը՝ միայն մէկ տարի՝ վախճանելոյն այրի երէցկնոջ եւ որբոցն կը յանձնէ ՚ի մխթարութիւն։ Տարիէ մը յետոյ առաջնորդը ուրիշ քահանայ կը ձեռնադրէ ըստ խնդրոյ ժողովրդեան եւ անոր կը յանձնէ նոցա հովուութիւնը։ Յորչափ քահանայ ձեռնադրուած չէ այն մասն մի ժողովրդեան վրայ՝ նոցա հովուութեան կէս բաժին հասոյթը առաջնորդին սեպհական է։

807. 67. — Քահանայն ինքն իրեն ժողովուրդը սեպհականելու, ժողովուրդն ալ ինքն իրեն քահանայ որոշելու կամ փոփոխելու իրաւունք չունի։

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՔ

1. Յորչափ կենդանի է թեմին վրայ ձեռնադրեալ եպիսկոպոսն՝ զայլ ոք կարգել կամ ձեռնադրել տալ՝ եպիսկոպոսական կարգի կրօնական անեղծանելիութիւնը ջնջել է: Եպիսկոպոս մը հերքելի կամ կարգն իրմէն ջնջելի է միայն՝ երբ հերետիկոս կամ հերձուածող ըլլայ եւ ընդհանրական Հայրապետի վճռով հերքուի ժամանակ մը կաթողիկական յուզմունք, յետոյ բողոքական խլրտմունք, յետոյ սահմանադրական Վարչութեան կէս մը թերի, կէս մը անընտել, մեծաւ մասամբ ազգային սովորութեանց անյարմար հրահանգներ եւ պահանջողութիւններ եպիսկոպոսներն շարունակ տեղափոխելու վիճակին հասուցած են:

2. Թեմին Պատրիարքական Փոխանորդն նոյն թեմին վանականներէն առնուելն պատշաճ է, օգտակար է, հարկաւոր է: Պատշաճ, վասն զի՝ ի հեռուստ մէկը բերել արհամարհանք ընել է մերձակայ վանքի վանականաց: Պատշաճ է պատիւ տալ վանքին եւ անոր վանականաց որ նոյն վիճակի մէջն են. ուրիշ բան է՝ եթէ վանականք իրենք խնդրեն որ Պատրիարքարանն զայլ ոք զրկէ՝ գիտնալով՝ թէ իրենց մէջ արժանաւոր մէկը ոք զրկէ՝ վասն զի այն վանականք իրենց վիճակայ: Օգտակար է, վասն զի այն վանականք իրենց վիճակին մէջ ելեւմուտ ըրած եւ հոգեւոր քարոզութեամբ եւ աշխատութեամբ շրջած լինելով՝ վիճակին եւ վանքին բոլոր գործոց տեղեակ են: Ասկէց զատ վանքն ու վիճակ սերտ յարաբերութեան մէջ պահելու լաւագոյն միջոցն է: Հարկաւոր է, զի գուցէ փորձուին վանականք առաջին օրէն իրենց եղած անարգանքին դէմ զայրանալ, եւ վիճակային գործոց մէջ շաջակցիլ: Ասկէց զատ

երբ վանականք գիտնան թէ իրենց թեմի ընտրելին իրենցմէ չէ, անհոգ, թոյլ, մեկուսի կենցաղով կը մնան վանքի մէջ, յօժարութիւն չեն զգար մօտակայ ժողովրդեան աչքին երեւիլ, քարոզութեամբ շրջիլ, համարումն եւ ծանօթումներ շահիլ: Ժողովրդեան աչքը, քննադատութիւնը ժողովրդեան մէջ գործածելն է, որ լսելեայն զեկեղեցականը կը հրահանգէ:

3. Քանի որ թեմն իրեն անձանօթ մի վարդապետ պիտի ընտրէր, Պատրիարքարանն քան զթեմակալնըս աւելի լաւ գիտէ թէ՝ ո՞ր վարդապետ աւելի արժանապէս կրնայ վայելուչ ըլլալ թեմին:

4. Եկեղեցին իւր իշխանութիւնը, ըստ որում հոգեւոր է, ժողովրդեան քաղցր բերելու համար, պաշտօնէից ընտրութիւնը գրեթէ յերկրորդ դարէ՝ ի վեր սովորութիւնն ըրած է ժողովրդեան ձգել: Յեկեղեցական հնաւանդ սովորութենէ է այս եղանակը պահելու հարկը, ի վարդապետութենէ չէ, զի եթէ այսպէս ըլլար, առաքելական թղթոց մէջ հովիւներն ընտրելու պատուիրան ալ կը կենար, ինչպէս որ պատուիրաններ կան մինչեւ առանին կենաց կերպերուն համար: Սակայն հընաւանդ սովորութեան ալ հաւատարիմ մնալնիս եթէ հարկ է, ինչպէս որ էր ի սկզբան այս սովորութիւնն, նոյնպէս պահել պէտք է: Ժողովուրդ մը՝ անձ մը իրեն եպիսկոպոս խնդրելով է՝ որ իւր ընտրողութեան իրաւունքը յերեւան բերած կըլլայ՝ եւ ոչ թէ առանց ձեռնադրութեան վարդապետ մը իւր վրայ հովիւ բերելով:

5. Մէկ տարին բաւական համարելնիս անոր համար է՝ որ վիճակայինը կանխաւ իրենց փորձն առած ըլլալով՝ փորձ մը միայն կը մնար տեսնել, այսինքն թէ արդեօք երբ իշխանութեան դուրս անցնի, հարկ եղած

քաջութիւնը, հաստատամտութիւնն եւ օրինապահութիւնն պիտի ունենայ: Այս փորձին համար մէկ տարին բաւական է բնիկ վարդապետին համար, զի արդէն տեղացի ըլլալով տեղեակ էր բոլոր անկարգութեանց եւ խեղամուտ էր արդէն այն բոլոր միջոցներուն՝ որովք կարելի էր անկարգութիւնը բառնալ: Իսկ զրոյն գացող մը լիապէս փորձուելու համար, գոնէ երեք տարի պաշտօն վարելով ծանօթանալու է ամեն բանի:

6. Սահմանադրութեան Երեսփոխանական Ժողովոյ ընտրութեամբ ժամանակաւոր պաշտօնեայ ընտրուիլն հասկանալի է, բայց հոգեւորական մեծ պաշտօնէի մը ընտրութեան խնդրոյն մէջ եկեղեցականաց բոլոր ձայնից միացումն եկեղեցական հարկ մ'է:

7. Թեմական եպիսկոպոսաց աշխարհավարական գործոց ընթացքը կը պահանջէ՝ որ ամեն խնդիր իրենց քաղաքի իշխանութեան հետ լմնցունեն: Սակայն, ինչպէս բնական է, քաղաքային փոքր իշխանութիւններ ամեն խնդիր ինքնին չկրնալով լմնցունել՝ կը դիմեն իրենցմէ վերագոյն իշխանութեան: Այս դէպքի մէջ Թեմական ալ կը պարտաւորի խնդրոյն ետեւէն երթալով դիմել նահանգային եպիսկոպոսի միջնորդութեան: Արդ, որովհետեւ բնական այսպիսի կախումն կայ, պատշաճութիւն մ'է՝ որ նահանգային եպիսկոպոսը նախագահէ Ժողովոյն, հսկէ ընտրութեան օրինաւորութեան վրայ, ինքն իսկ սկիզբէն համակրի ընտրելոյն, համակերպի գործոց այն առաջնորդարանին՝ յորմէ՝ իրեն շատ անգամ խնդիրք եւ յանձնարարութիւնք պիտի գան: Այս կերպով բարոյական կապակցութեան հիմն կը դրուի նահանգին եւ գաւառին եպիսկոպոսաց մէջ:

8. Քանի անգամ Թեմականք փոփոխումն ուզէ եւ օրինաւոր պատճառ ներկայացունեն, պէտք է որ Պատրիարքարանն փոխէ, բայց ամեն փոփոխեալք եպիսկոպոս լինելու համար անպատճառ պէտք է երեք տարին կրացնեն, մինչեւ որ Թեմն իւր ուզած հովիւը, հովիւն ալ իւր կարողութեան տանելի եղած ասպարէզը գտնէ, սրպէս զի յետոյ մէկը կամ միւսն իւր ընտրութեան մէջ զինքը խտրուած չգտնէ կամ աճապարած չըլլայ: Կրնայ ըսուիլ՝ Թէ այսչափ խստութիւն շատ է, Թեմն առանց եպիսկոպոսի մնալով օտար դաւանութեան գործակատարներ իրենց եպիսկոպոսական չքով աւելի փայլուն եւ առաջնակարգ կը լինին կառավարութեան Ժողովոց մէջ: Խոհեմութիւնը կը պահանջէ՝ ոչ Թէ հակառակորդին հրեարքներուն դէմ խորհիլ, այլ ինչ որ էպպէս քու բաժին պարտաւորութիւնն է՝ անոր մէջ Թերութիւն չգործել: Կառավարութեան Ժողովոց առջեւ եպիսկոպոսին եպիսկոպոսութիւնը չէ որ փայլուն եւ արդիւնական է, այլ խելահասութիւնն եւ քաղաքագիտութիւնն:

Քանի որ Ժողովրդեան ընտրական իրաւունքը կայ, եւ Պատրիարքարանն ուրիշ եկեղեցեաց, Յունաց եւ Կաթոլիկաց պէս չ'կրնար հովիւն ինք ընտրել, եպիսկոպոս ձեռնադրել եւ զրկել, այս կերպէն ուրիշ եղանակ չկայ վարուելու: Եթէ Ժողովուրդը պիտի ընտրէ՝ պէտք է գիտնալով եւ փորձելով ընտրէ: Գիտնալն եւ փորձելն ալ մեր նշանակած կերպովը կրնայ ըլլալ, ուրիշ հնարք չ'կայ:

9. Անպաշտօն կըսուին անթեմ եպիսկոպոսներ՝ որ պատահմամբ կը գտնուին Պատրիարքարանի իրաւասութեան երկիրներն կամ իբրեւ հիւր կամ իբրեւ անցորդ, եւ Ս. Էջմիածնի կամ ուրիշ աթոռոց, զոր օրինակ Սսոյ, Երուսաղէմի եւ Աղթամարայ միաբաններ կը լինին:

10. Արդարութեան եւ եկեղեցական բարեկարգութեան պայմանք կը պահանջեն չ'թողուլ՝ որ հոգեւոր իշխանութիւնը կարգ մը ետասէր եւ շահասէր մարդոց ձեռքը խաղալիկ լինի: Զի միամիտ ամբոխին իրենց եպիսկոպոսին դէմ զինելու պատահմունքներն միշտ այս մարդոց երեսն կը ծագի:

11. Պատճառն որ եպիսկոպոսի մը համար կասկած տալն ալ յանցանք է, թող խոհեմ եւ զգուշաւոր վարուած լինէր, եւ տեղի չ'տար տարապարտ դիտողութեանց:

12. Նկատելի է՝ որ գիւղերն բաղդատմամբ քաղաքաց աւելի ծախքեր ունին: Նախ՝ որ գիւղերը կեդրոնէն հեռի ըլլալով արքունի տրոյ գանձման եւ հատուցման մասնաւոր ծախք ունին. երկրորդ՝ գիւղացւոյն տնտեսական կեանքը աւելի ծախքեր ունի՝ զոր քաղաքացին չունի, կամ եթէ ունի՝ իւր սրուեստին կամ վաճառքին վրայ դնելու պատեհութիւնն ունի զոր գիւղացին չունի. երրորդ՝ գիւղերը փոքրաթիւ բնակիչներէ բաղկանալով՝ կրօնական եւ կրթական պիտոյից համար համեմատաբար աւելի ծախքեր ունին քան զքաղաքացիս. չորրորդ՝ գիւղերը իրենց մերձակայ վանքերուն պտղի ըսուած տուրք մը կուտան, մինչդեռ քաղաքացիք իբր թէ պտուղ, այսինքն ցորեան, գարի, անասուն եւն չունին՝ բան մը չեն տար. հինգերորդ՝ գիւղացիք առաջնորդին այցելութեան ատեն կերակրոյ եւ երթեւեկի ծախքը կուտան, մինչդեռ քաղաքացիք այս ծախքըն ալ չունին. վեցերորդ՝ գիւղացիք իրենց ժամատունը կը շինեն, կը կահաւորեն, ի՞նչու ուրեմն քաղաքացիք իրենց առաջնորդարանը չ'շինեն, չ'կահաւորեն, եւ թղթակցութեանց դիւանին ծախքերը իրենք չ'հոգան:

13. Սահմանադրութեան 48րդ. յօդուածը թէպէտ եւ կը տրամադրէ՝ որ իւրաքանչիւր միաբանութիւն իւր վանահայրն ինք պիտի ընտրէ, սակայն այս յօդուածի տրամադրութեան հոգին պահուած է՝ այս կանոնադրի մէջ, նախ՝ որ թեմակալ եպիսկոպոսը պիտի առնուի միաբանութեան մէջէն, երկրորդ՝ որ թեմակալ եպիսկոպոսի եպիսկոպոսացման խնդրոյն մէջ վանականք ալ պիտի մասնակցին իրենց ստորագրութեամբ:

14. Այս կանոնի մէջ թեմակալ եպիսկոպոսն եւ միաբանութիւնը իրարու բօժքօյ եղած կը լինին. եպիսկոպոսը կ'զգուշանայ ձեռք դպցունել վանական հասութիւն, միաբանութիւնն ալ յանդիման աչաց եպիսկոպոսին կզգուշանայ վանական հասոյթը յուժպէտս գործածելու:

15. Վանքին պահապան, վերակացու եւ մատակարար լինել վանականին իրաւունքն է: Այս իրաւանց հակառակ՝ թեմերէն ոմանք աշխարհական տեսուչներ կարգած են վանքերուն, հետեւանքը այն եղած է՝ որ ժողովուրդը սկսած է ցրտանալ վանքին ողորմութիւն տալէ, տեսնելով՝ որ վանքին մէջ փոխանակ կրօնաւորի աշխարհական վերակացու կայ: Դիտնալ պիտք է՝ որ մեր ժողովուրդը վանքը կրօնաւորին եւ կրօնաւորը վանքին սպրանքն է դիտէ. վանքին բան մը նուէր տալուն մէջ կենթադրէ՝ թէ կրօնաւորին կուտայ, կրօնաւորին տալու ժամանակ նոյնպէս կենթադրէ՝ թէ վանքին կուտայ:

16. Թեմերուն մէջ այլ եւ այլ տեղեր վանքեր կամ կրօնական հաստատութիւններ կան, որոց հասոյթք մօտակայ քաղաքացիք իրենց դպրոցաց ծախուց կը գործածեն, եւ կոստանդնուպօլսոյ մէջ կազմեալ ընկերութիւնք, անդիտակ այն բնական պատրաստի յարմարու-

Թեանց, իրենց կողմանէ վարժապետ կը վարձեն կը զըրկեն: Տնտեսութեան ամենէն յայտնի պայմաններուն հակառակ է, կեցած բարիքը անտեսել, ի հեռուստ բռնավար ջանքեր ընել:

17. Որպէս զի Պատրիարքարանը իւր նոր սահմանած վիճակացոյց տուժարին մէջ արձանագրել տայ եկեղեցական վանականի զնահատեալ հանգամանքը եւ վարձատրուած ըլլալը:

18. Այս կանոնին նպատակը սա է.

Նախ՝ որ թեմակալ վանահայրն միաբանութեան հասարակաց գանձանակին կարօտ չէ:

Երկրորդ՝ որ վանականք ուղղակի թէ անուղղակի իւր գործոյն աշխատակիցներ են:

Երրորդ՝ որ թեմակալ եպիսկոպոսն երբ հասարակաց գանձանակին մէջ բաժին չունենայ՝ վանքին սեպհակա նութեանէն այն գանձանակի մէջ անիրաւ անցումներուն տեղի չտալէ զատ՝ անկախ հսկողութիւն մ'ունեցած կըլլայ՝ թէ վանքին արկեղ եւ թէ միաբանութեան գանձանակին վրայ:

19. Վերջին ատեններս անկարգ եւ պարտազանց թեմականներ քաղաքական խնդրոց համար ուղղակի թըրթով կամ հեռագրաւ յարարերութիւն կընեն մինչեւ արքունի պալատան հետ. միջոց մը՝ որ Պատրիարքարանի վաղեմի յարարերութեան բոլորովին հակառակ է եւ վնասակար:

20. Կան թեմականք՝ որ խնդիրնին Պատրիարքարան գրելով բոլոր պարտքերնին կատարած կը համարեն, եւ ՚ի տեղ ոչ լուծելի անսպառ խնդիրներով Պատրիարքարանը կըքաղեցունեն:

21. Հաւ է՝ որ Թաղ. Սորհուրդներ աստիճան մը զգացման ներքեւ լինին՝ թէ աւագերէց քահանայն թեմակալ եպիսկոպոսին աչքն է, զի տակաւ առ տակաւ թաղականներն եկեղեցւոյ նիւթական մատակարարութեան սահմանէն ելած մինչեւ քահանայից հոգեւորական գործոց վրայ ազդեցութիւն բանեցնելու եւ հրաման ընելու ջանքեր կընեն: Ասկէց զատ աւագերէց քահանայից դիրքը բարձր բռնելու հետեւանքն այն կըլլայ՝ որ Թաղ. Սորհուրդոց եւ քահանայից դասուն մէջ կարեւոր միջոց մը դրուելով՝ միշտ կամամտութիւն եւ համագործ բարեկարգութիւն մը կը գոյանայ մէջերնին:

22. Շատ անգամ պատահած է՝ որ բարուք զեղծ, եւ երբեմն ալ օտար կրօնի բրօքալիստայի գործաւորներ Թաղ. Սորհուրդոց գեղջկութիւնը եւ միամտութիւնը պատրելով դպրոցներ մտած են եւ մեծ գայթակղութիւն յառաջ բերած: Երբեմն ալ իրենց գիւղի մանկըտուոյն անյարմար դասատու ծանր ծախքով վարձած եւ պարտուց ներքեւ ինկած, յորմէ խռովութիւն յառաջ եկած է:

23. Թեմակալ եպիսկոպոսին ամսական վճարուիլն անպատեհ է, մէկ մը՝ որ եպիսկոպոսն վարձկան ծառայի մը ձեւ կառնէ, մէկ մ'ալ որ Բաղաքական Ժողովոյ բարեհաճութեան ներքեւ կիյնայ եպիսկոպոսին արժանի անկախութիւնը, մէկ մ'ալ որ առաջնորդը իւր հասոյթին գանձման անհոգ կը կենայ. Բաղաքական Ժողովն ալ ազդեցութիւն չկրնար ունենալ գիւղերու վրայ ազգային տրոց գանձման մասին, որով արդեանց եւ ծախուց վիճակը առաջնորդարանը միշտ փորձութեան մէջ կը ձգէ:

24. Հին ժամանակներն այսպէս կընէին Պատրի-

արքներն եւ առաջնորդներն, եւ ասոր համար է որ կիւ-
րակէ օրեր Պատարագի աւարամանէն յառաջ եկեղեցիէ
կելլին եւ քահանայից խումբն իրենց ներկայութեան
ընդունելու կը պատրաստուէին:

25. Ազգային Պատմութեան առաջին եւ էական
աղբիւրն այս տեղեկագիրներն պիտի ըլլան ապագայ
ժամանակներու մէջ:

26. Նկատելի է՝ որ տեղ տեղ եպիսկոպոսներն ա-
ռանց ժողովրդեան քահանայ կը ձեռնադրեն, քահանայք
թափառիկ կը շրջին. տեղ տեղ ալ քահանայք աւելի
ժողովուրդ ունենամք որպէս զի աւելի արդիւնք ունե-
նամք ըսելով՝ եպիսկոպոսին քահանայ ձեռնադրելը չեն
ուզեր: Ասոնց առջեւն առնելու համար այսպիսի յայտ-
նի արգելիչ ազգային օրէնք մը կենալու է:

27. Քաղաքաց մէջ դասակարգութեան բաժանու-
մը կալուածական եւ շահագործութեան տուրքէն պէտք
է որոշուի:

Առաջնադաս համարելի են որոնք կալուածական եւ
շահագործութեան համար միացեալ տուրքերնին 200
դրշ.է աւելի է,

Յրկորդական՝ որ 100է աւելի է.

Նրորդական՝ որ 50է աւելի է:

28. Դիւղացի ժողովրդեան դասակարգը որոշելու
հիմն կը բռնուի նոյնպէս կալուածական եւ առեւտրա-
կան արքունի տուրքը: Օրինակի համար 100 դրշ.է ա-
ւելի կալուածական տուրք ունեցողներն առաջնադաս
կը համարուին զիւղի մէջ, 50 դրշ.է աւելի ունեցողնե-
րը միջնակարգ, 25է վեր տուրք ունեցողներն ստորա-
դաս: Անկէց վարերը աղքատ կը համարուին:

14963

2013

« Ազգային գրադարան

NL0048130

